

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลนั้น สิ่งหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญหรือถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นในการพัฒนาตัวบุคคลก็คือเรื่องการศึกษา การศึกษาถือได้ว่าเป็นกระบวนการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงปรับปรุงความรู้ความสามารถ สติปัญญา อารมณ์ ทักษะ ทศณคติ ฯลฯ ของบุคคลให้มีคุณภาพดียิ่ง ๆ ขึ้น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข และรู้จักให้ความช่วยเหลือร่วมมือแก่สังคมที่เขามีส่วนร่วมอยู่ด้วยตามควรแก่ศักยภาพ กระบวนการดังกล่าวนี้ จะดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของมนุษย์ (Long - Life Process) และมีความหมายครอบคลุมถึงกิจกรรมทุกประเภทที่เกิดขึ้นทั้งในระบบ (Formal - schooling) และนอกระบบ (Non - Formal Schooling) (บุญพุ่ม เสนาวรักษ์, 2524, หน้า 1-2)

สังคมไทยแต่โบราณนั้น วัดเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษา โดยมีพระภิกษุเป็นผู้มีบทบาทในการจัดการศึกษาแก่ประชาชนในเขตชุมชนนั้น ๆ วัดเป็นสถานสำคัญทางการศึกษา ของบุคคลทุกระดับชั้นมาตั้งแต่สมัยโบราณ ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ก็เช่นเดียวกันยังไม่มีสถาบันใดที่ให้การอบรมทางปัญญาแก่บุคคลทั้งเด็กผู้ใหญ่และคนชราได้ดียิ่งไปกว่าวัด (เนตรนภิส นาควัชรปิณาด บุญนาคและบัณฑิต จุลาศัย, 2523, หน้า 31) โดยเฉพาะในด้านการเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ ทั้งนี้เพราะในสมัยนั้น รัฐยังไม่ได้จัดการศึกษาให้แก่ราษฎรโดยตรง หลักสูตรการศึกษา ก็ยังไม่ปรากฏแน่นอนแหล่งที่จะให้ความรู้แก่บุคคลก็อยู่ที่บ้านและที่วัด สำหรับการศึกษาที่วัด ซึ่งมีอิทธิพลเหนือชีวิตทางสังคมของคนไทยในการกำหนดรูปแบบประเพณีชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตายนั้น แบ่งเป็นวิธีการศึกษาที่ได้รับการถ่ายทอดผ่านวัด (จุลทัศน์ พยาฆรานนท์, 2525, หน้า 265) ต่อมาเมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาตามระบบโรงเรียน ทางราชการก็ได้เข้ามาจัดการศึกษาเอง โดยแยกโรงเรียนออกจากวัดและจัดเป็นระบบการศึกษาแห่งชาติขึ้น แต่การจัดการศึกษาของรัฐตามรูปแบบใหม่นี้ กระทำไม่ทั่วถึงทำให้บุคคลบางส่วนไม่ได้รับความเสมอภาคในทางการศึกษา อันอาจเนื่องมาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความยากจน ชุมชนตั้งอยู่ในเขตทุรกันดาร ฯลฯ และด้วยเหตุที่กล่าวมาแล้วว่า บุคคลนั้นได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาเป็นอันมาก จึงพยายามดิ้นรนแสวงหาการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งความก้าวหน้า สืบเนื่องจากที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดประชุมเรื่อง “หลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา : หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา” ณ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2545 ที่ประชุมได้หารือถึงโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อสนองตอบความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคล เพื่อนำพาเด็กและเยาวชนไทยก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลก

อย่างไร้ขีดจำกัด ๔๗๗ พ.ศ.๓. คร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี มีแนวคิดสอดคล้องกับ ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช ที่เสนอให้มีโรงเรียนนาร่องวิถีพุทธ ให้คุณครูเข้าสู่ห้องเรียนด้วยแบบอย่างของชาวพุทธ ใช้กระบวนการสอนแบบพุทธ จากประกายความคิดสำคัญนี้เอง กระทรวงศึกษาธิการนำสู่การส่งเสริมการจัด “โรงเรียนวิถีพุทธ” ขึ้นอันเป็นนวัตกรรมการจัดการศึกษา 1 ใน 5 รูปแบบสำคัญที่กระทรวงศึกษาธิการ กำลังเร่งดำเนินการ ซึ่ง “โรงเรียนวิถีพุทธ” นี้ กระทรวงศึกษาธิการปรารถนาให้เป็นจุดสำคัญของการนำคุณค่ามหาศาลของพระพุทธธรรมมาสู่สังคมไทย สอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า โรงเรียนวิถีพุทธจะเดินหน้า ต่อไปอย่างมีพลังในการที่จะสร้างสรรค์อนาคตของชุมชน สังคม ประเทศชาติ และโลกทั้งหมดให้เป็นวิถีแห่งสันติสุขที่ยั่งยืนสืบไป โดยผ่านการจัดสภาพ และการเรียนรู้ของโรงเรียนที่มีความชัดเจน ในระยะเริ่มแรกอาจจะมีโรงเรียนจำนวนไม่มาก เพียงประมาณ 80 โรงเรียนอาสาสมัครร่วมโครงการที่จะเป็นการนำร่อง ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการไม่ได้คิดโรงเรียนใดออก เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนสมัครใจร่วมดำเนินการด้วยจิตใจที่พร้อมนำหลักธรรมมาปฏิบัติในโรงเรียน เพื่อให้ตรงกับที่ประเทศไทยมีพุทธศาสนิกชนถึง 95 % โดยยอดโรงเรียนวิถีพุทธเพิ่มจำนวนไม่หยุด ถึงกว่า 8,000 โรงเรียน แล้วทางกระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำเอกสารสรุปยอด โรงเรียนที่สมัครเข้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธล่าสุด มีจำนวนสูงถึง 13,000 โรงเรียน จากยอดโรงเรียนในสังกัด ทั้งหมดทั่วประเทศ

สถานศึกษาโดยบุคลากรในสถานศึกษา ร่วมกับผู้ปกครอง และชุมชน สร้างความตระหนักและศรัทธา รวมทั้งเสริมสร้างปัญญาเข้าใจในหลักการและวิธีการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูและผู้บริหารเพียรพยายามสนับสนุน โดยลักษณะต่าง ๆ และการปฏิบัติตนเองที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการพัฒนาผู้เรียนตามวิถีชาวพุทธ สถานศึกษาวิเคราะห์จัดจุดเน้นหรือรูปแบบรายละเอียดโรงเรียนวิถีพุทธ ตามความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ซึ่งแต่ละสถานศึกษาจะมีจุดเน้นและรายละเอียดรูปแบบที่แตกต่างกันได้ เช่น บางสถานศึกษาจะมีจุดเน้นประยุกต์ไตรสิกขาในระดับชั้นเรียน (การจัดกระบวนการเรียนรู้รายวิชา) บางสถานศึกษาเน้นประยุกต์ในระดับกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ภาพรวมบางสถานศึกษาอาจทำทั้งระบบทุกส่วนของการจัดการศึกษาก็เป็นไปได้

ภาพอันงดงามของโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นภาพที่สะท้อนถึงการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักไตรสิกขามาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน และแสดงถึงความพยายามนำหลักพุทธธรรมต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างชัดเจนสอดคล้องกับสมเด็จพระพุทธเจ้าจารย์ วัดสระเกศ กล่าวว่า "การปฏิรูปการศึกษาที่กล่าวกันว่าสอดคล้องกับรากฐานสังคมไทย ยังไม่มีครั้งใดที่จะตรงเหมือนครั้งนี้ ที่ว่ายึดหลักไตรสิกขาเป็นหลักของโรงเรียน

วิถีพุทธ กล่าวได้ว่าเป็นการเปิดศักราชใหม่ขอให้มีความมั่นใจว่าเป็นหนทางที่ถูกต้องแล้ว
ช่วยดำเนินไป ให้ถึงที่สุด สุดกำลังของตนเอง" โดยให้มีรูปแบบที่หลากหลายตามความเหมาะสม
ของสถานศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียน ได้อย่างดีที่สุดพร้อมกับสร้างสรรค์สภาพการดำเนินงาน
ที่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนมีความสุขและได้พัฒนาสังคมที่ติงามควบคู่กันไปสู่คุณค่า เมื่อโรงเรียนพัฒนา
สู่วิถีพุทธและได้พัฒนาจนเป็นโรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนจะสังเกตได้ถึงเปลี่ยนแปลงและ
ประโยชน์อันมากมายที่เกิดตามมาที่เปี่ยมไปด้วยความงดงามและคุณค่า นักเรียนได้รับการพัฒนา
คุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่าง ๆ อย่างชัดเจน พร้อมกับการพัฒนาปัญญา
และด้านอื่น ๆ การพัฒนาที่จะให้เป็นคนดี เก่ง และ มีความสุข พร้อม ๆ กัน ที่ว่ายากจะไม่ยาก
สำหรับโรงเรียนวิถีพุทธสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 6
การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา
ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่าง
มีความสุขและกำหนดให้มีการปฏิรูปการศึกษา การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคนซึ่งต้องเร่งรัด
ให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาอย่างรวดเร็ว เพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชนและคนไทยให้เป็นคนดี คนเก่ง
มีความสุขสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์โลกและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว
ความรู้เท่านั้นจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตของคนในสังคม
ยุคใหม่ (เจือจันทร์ จงสถิตอยู่, 2544, หน้า 6)

การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจนจะเป็นที่ชื่นชอบและชื่นชม ของทั้งผู้ปกครอง ครู
อาจารย์ และชุมชนได้รับทราบ อีกการยอมรับและความร่วมมือช่วยเหลือจะเกิดขึ้นอย่างทวีคูณ
สภาพแวดล้อมและบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ของโรงเรียนจะดีขึ้นมากในลักษณะที่เกื้อกูลต่อการ
พัฒนาผู้เรียนรอบด้าน ทั้งสติ สมาธิและปัญญา ผู้คนที่เกี่ยวข้องเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกัน
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือนักเรียน ส่วนบุคลากรในโรงเรียนพัฒนาตนเองทั้งวิธีการทำงานและวิถีชีวิต
ทำให้สภาพการทำงานมีความสุข มีคุณค่าเพิ่ม ชีวิตส่วนตัวพัฒนาสู่ความสะอาด สว่าง สงบ
ชัดเจน เพราะความเป็นวิถีพุทธช่วยกล่อมเกล้าและโรงเรียน โดย ครู ผู้บริหาร นักเรียนเป็นแบบ
อย่างต่อสังคมอีก เป็นพลังงานการพัฒนาสังคมวงกว้างให้ติงามยิ่ง ๆ ขึ้นได้ (เพ็ญภา ย้อยดา,
2546, หน้า 5-6) โดยพุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติ
ของโลกและชีวิตที่แท้จริง และฝึกให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตั้งแต่
ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไป คือ การกิน อยู่ ดู ฟัง จนถึงระดับการดำเนินชีวิต
ของนักบวชผู้มุ่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์ และในทุกระดับยังผลให้ผู้ศึกษาเองมีความสุข พร้อม ๆ กับช่วย
ให้คนรอบข้างและสังคมมีความสุขพร้อมกันไปด้วยอย่างชัดเจน และพุทธธรรมมีกรอบการ
พัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษา 3 ประการ เรียกว่าไตรสิกขา คือ อริสิดสิกขา อริจิตตสิกขา

และ อธิปัญญาศึกษา ที่เรียกสั้น ๆ ว่า ศิล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติก จิตใจ และปัญญา ใครศึกษาเป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้าน และทุกวัย อีกทั้งมีความง่ายมาตั้งแต่เรื่องเบื้องต้นทั้งของเด็กและของผู้ใหญ่จนถึงเรื่องที่ละเอียดซับซ้อนที่ยากจะหาองค์ความรู้อื่นใดมาเทียบได้

การศึกษาของกฤตบุตรกฤติดาและผู้ใหญ่ทั้งหลาย ในอดีตอันยาวนานของไทย มีฐานจากการใช้พุทธธรรมมาอบรมสั่งสอน แต่อาจไม่มีระบบของการศึกษาบังคับอย่างในยุคปัจจุบัน แม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่ แต่ก็มิได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษา แต่ได้นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยม โดยมีฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นแกนในการจัดการศึกษา สอดคล้องกับหลวงพ่อบุญทศนาถิกุญ กล่าวไว้ว่า “การศึกษาที่ผิดพลาดในปัจจุบัน (เพราะ) 1. ไม่เข้าถึงธรรมะ 2. รับใช้การเมือง 3. พุ่งไปหาเทคโนโลยีที่ส่งเสริมกิเลส 4. เอาวัตถุเป็นหลัก 5. ไม่ส่งเสริมมนุษยธรรม แต่กลับส่งเสริมอหังการ (ตัวกู) และมั่งการ (ของกู) จนลืมตัว” ทำให้พุทธธรรมเอง เริ่มห่างเหินจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในคุณค่าของพุทธธรรมและในความเป็นสมบัติของชาติ ซึ่งได้ก่อสร้างฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีต ด้วยคุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบใดการศึกษาที่ชัดเจนในการให้การศึกษาค้นคว้าผู้เรียนทุกวัย ทางกระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบของพุทธธรรมมาประยุกต์จัดกับระบบการเรียนการสอน ในสถานศึกษาปัจจุบันเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดที่มีคุณสมบัติของการเป็นคนที่ดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายแห่งพุทธธรรมอยู่แล้ว ให้มีความชัดเจนขึ้นโดยผ่านการดำเนินงาน ของ “โรงเรียนวิถีพุทธ” อันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาในโรงเรียนอื่น ๆ ในวงกว้างต่อไป (สำนักพัฒนานวัตกรรม การจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2547, หน้า 8) และในปัจจุบันโรงเรียนวิถีพุทธเป็นนวัตกรรมการจัดการศึกษา 1 ใน 5 รูปแบบสำคัญที่อยู่ในการดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ โดยประยุกต์เอาหลักพุทธธรรมเข้า ในการพัฒนาและอยู่ภายใต้แนวทางการดำเนินงาน 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ/สภาพแวดล้อม ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศ และปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ โดยเฉพาะปัญหา ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าขณะนี้ ด้านกายภาพมีปัญหาการจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียน แหล่งการเรียนรู้ ไม่สะอาด ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต มีปัญหา ผู้บริหาร คณาจารย์ขาดความเข้าใจในการจัดกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือในโอกาสต่างๆ อันเป็นกระบวนการที่เน้นให้นักเรียน มีพฤติกรรมแห่งความเป็นผู้มีจริยธรรมได้อย่างแท้จริง ด้านการเรียนการสอน มีปัญหาผู้บริหาร คณาจารย์ขาดความเข้าใจในการนำหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ที่สะท้อนการพัฒนาใดการศึกษา

ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ยังคงประสบปัญหาว่าผู้บริหาร คณาจารย์ขาดความเมตตากรุณาต่อกันทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อครูด้วยกัน ด้านการบริหารจัดการ ยังมีปัญหาหาผู้ที่รู้ชัดในหลักพุทธธรรม ไม่ข้องแวะในอบายมุข เป็นผู้ทรงศีลปฏิบัติธรรมไม่ได้ ซึ่งเป็นปัญหาในการบริหาร ที่ต้องอาศัยคณะผู้บริหารในการกำกับดูแล ให้โรงเรียนวิถิพุทธมีประสิทธิภาพให้มากขึ้นยิ่งๆ ขึ้นไป สอดคล้องกับ พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ครัสว่า “การเล่าเรียนในบ้านเมืองเรา นี้ จะเป็นข้อสำคัญที่หนึ่ง ซึ่งฉันจะอุดหนุน จัดขึ้นให้เจริญงอกได้” หรือสอดคล้องกับพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ 9 ครัสว่า “ประเทศชาติของเราจะเจริญหรือเสื่อมลงนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาของประชาชนแต่ละคนเป็นสำคัญ ผลการศึกษาอบรมในวันนี้ จะเป็นเครื่องกำหนดอนาคตของชาติในวันข้างหน้า”

จากปัญหาและสาเหตุที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถึงปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ประกอบการพิจารณาให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกอย่างไว้ขีดจำกัด ตอบสนองความต้องการทางการศึกษาในการผลิตบุคลากรของชาติให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับปณิธานที่กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งโรงเรียนวิถิพุทธให้เป็นสถาบันสร้างสรรคสังคมไทยให้ดำเนินบนหนทางแห่งคุณค่าด้วยวิถีธรรมได้อย่างมั่นคง ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ โรงเรียนวิถิพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามสถานภาพในการดำรงตำแหน่ง ขนาดของโรงเรียน และวุฒิการศึกษา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญ

ความสำคัญของการวิจัย

1. ผู้บริหารสถานศึกษาจะได้ใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิโรงเรียนวิถิพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และกำหนดแผนพัฒนาการศึกษาของหน่วยงาน เพื่อพัฒนาและบริหารหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้น

2. เป็นข้อเสนอแนะแก่ผู้บริหารระดับสูง ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาการศึกษา ในอันที่จะได้ให้การสนับสนุนในด้านปัจจัยการบริหารงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

คำถามของการวิจัย

1. ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก อยู่ในระดับใด
2. เปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก จำแนกตามสถานภาพในการดำรงตำแหน่ง ขนาดของโรงเรียน และวุฒิการศึกษา แตกต่างกันหรือไม่
3. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก เป็นอย่างไร

สมมติฐานการวิจัย

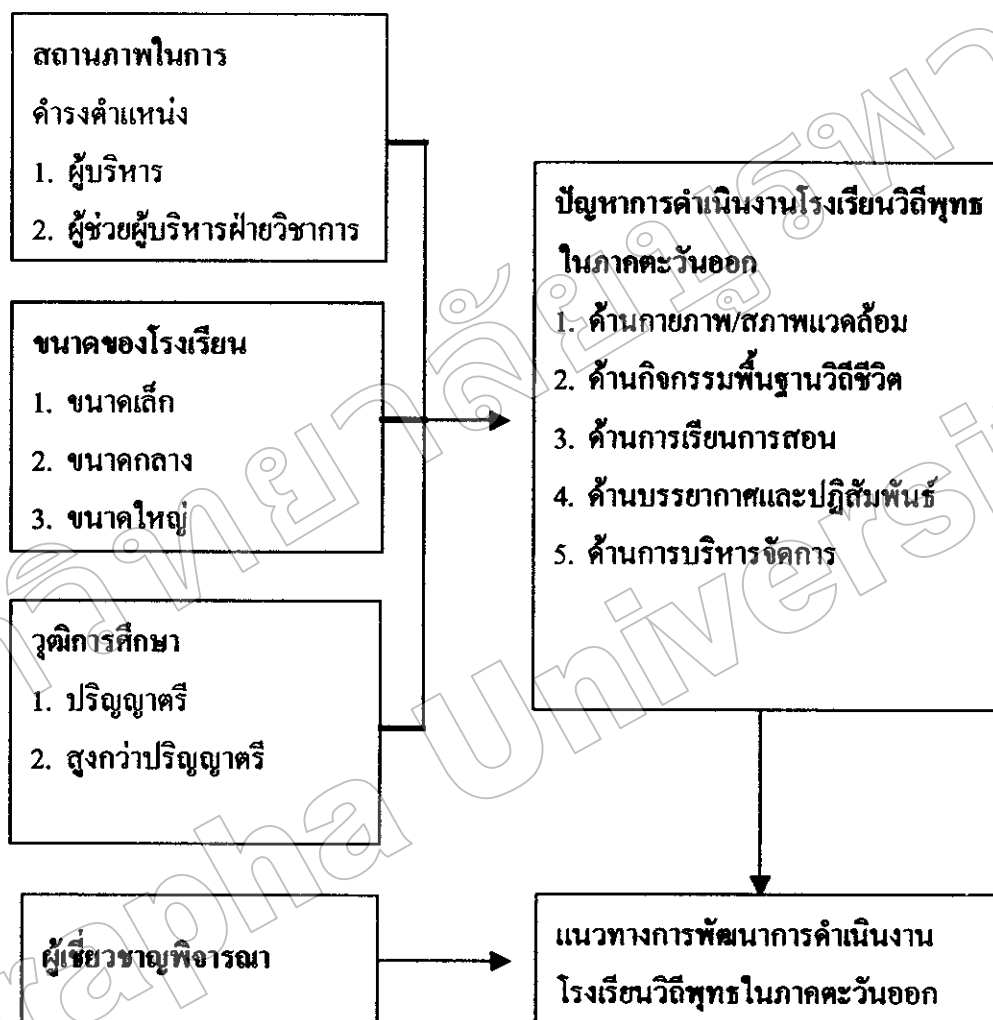
1. ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่งของโรงเรียน แตกต่างกัน
2. ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก จำแนกตามขนาดของโรงเรียน แตกต่างกัน
3. ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก จำแนกตาม วุฒิการศึกษา แตกต่างกัน

กรอบความคิดในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาถึงเนื้อหาปัญหา การเปรียบเทียบปัญหา และนำเนื้อหาการเปรียบเทียบปัญหานั้น ไปวางแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออกการตามแนวคิดของสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 16-21) จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ กายภาพ/สภาพแวดล้อม กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต การจัดการเรียนการสอน บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ การบริหารจัดการ จำแนกตามขนาดของโรงเรียน วุฒิการศึกษา ซึ่งนำเสนอได้ ดังภาพที่ 1

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัญหาและแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก โดยกำหนดขอบเขตของการศึกษา ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก ตามแนวทางของสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ อย่างต่อเนื่อง ประกอบไปด้วย

- 1.1 ด้านกายภาพ/สภาพแวดล้อม
- 1.2 ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต
- 1.3 ด้านการเรียนการสอน
- 1.4 ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์
- 1.5 ด้านการบริหารจัดการ
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการโรงเรียนวิถิพุต

ในภาคตะวันออกเฉียง จำนวน 2,000 คน

- 2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการโรงเรียนวิถิพุตในภาคตะวันออกเฉียง จำนวน 322 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

3.1.1 สถานภาพการดำรงตำแหน่ง

3.1.1.1 ผู้บริหาร

3.1.1.2 ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ

3.1.2 ขนาดของโรงเรียน

3.1.2.1 ขนาดเล็ก

3.1.2.2 ขนาดกลาง

3.1.2.3 ขนาดใหญ่

3.1.3 วุฒิการศึกษา

3.1.3.1 ปริญญาตรี

3.1.3.2 สูงกว่าปริญญาตรี

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุตในภาคตะวันออกเฉียง ประกอบไปด้วย

5 ด้าน ดังนี้

3.2.1.1 ด้านกายภาพ/ สภาพแวดล้อม

3.2.1.2 ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต

3.2.1.3 ด้านการเรียนการสอน

3.2.1.4 ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

3.2.1.5 ด้านการบริหารจัดการ

3.2.2 แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. โรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา อย่างบูรณาการ

2. ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง อุปสรรค และข้อขัดข้อง ที่เป็นสาเหตุให้แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก ไม่บรรลุเป้าหมายในการดำเนินการด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ

2.1 กายภาพ/สภาพแวดล้อม หมายถึง การจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาจิต สมาธิ และปัญญา

2.2 กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต หมายถึง การจัดกิจกรรมวิถีชีวิต ประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือในโอกาสต่าง ๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษา ที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการทั้ง จิต สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของ การกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ

2.3 การเรียนการสอน หมายถึง การจัดหลักสูตรสถานศึกษา หรือจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน โดยเป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

2.4 บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้ และพัฒนาไตรสิกขา หรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส การมีความเมตตา กรุณาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อครูด้วยกัน

2.5 การบริหารจัดการ หมายถึง การพัฒนาสถานศึกษาที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพ และมีลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ

3. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง แนวทางในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาด้านสภาพปัญหาที่พบในการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

4. ภาคตะวันออก หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาในรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ ตั้งอยู่ ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว และสมุทรปราการ

5. ผู้บริหาร หมายถึง หัวหน้าสถานศึกษาที่ใช้รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียน
วิถีพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

6. ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หมายถึง ผู้ช่วยหัวหน้าสถานศึกษาที่ใช้รูปแบบการ
บริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

7. ขนาดของโรงเรียน แบ่งออกเป็น

7.1 ขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนวิถีพุทธที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 180 คน

7.2 ขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนวิถีพุทธที่มีจำนวนนักเรียนระหว่าง 181-539 คน

7.3 ขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนวิถีพุทธที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 540 คนขึ้นไป

8. วุฒิกการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาที่กลุ่มประชากรสำเร็จการศึกษาและได้รับ
จากสถาบันทางการศึกษา ที่ ก.ค. รับรอง แบ่งออกเป็นระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี

9. ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง บุคคลที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์การคัดเลือก เพื่อให้ความคิดเห็น
เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ